

שמעתא עמיקתא

גליון תר"ו | לך לך | תשפ"ז | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוכב"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם חתן פוטר מתחנון עד מעת לעת מהחופה

א. מתי מתחילים שבע ימי המשתה. ב. שבעה ימי משתה אחר שבעה ימים מהחופה. ג. מהחופה או מהברכה. ד. בנושא אלמנה. ה. מתי ז' ימי המשתה מעת לעת. ו. החופה התקיימה בבין השמשות. ז. התחילו לפני השקיעה וסיימו לאחר השקיעה. ח. התחילו בשבת וסיימו במוצאי.

א. מתי מתחילים שבע ימי המשתה

עיי' **ברא"ש בתשובה** (כלל כו ס"י ב) שנשאל בחתן הבא ממקום אחר וכאן כנס אשה, ואחר שברך ז' ברכות מוליכה עמו למקומו, מאימתי מוניין ז' ימי החופה. והשיב, דמשעת הברכה מונין ז' ימי החופה, כי החופה היא מקום יחוד חתן וכלה, ומשעת הברכה שהותרו להתיחד, מתחילין ז' ימי החופה, הן בעיר שנעשית שם הברכה הן בעיר אחרת, וגם לא ידעתי טעם למה לא יאכלו בעיר, או בשדה, אחר הברכה, בכל מקום שירצו, שמא כך היא סברתם אם יאכל בעיר אחרי ז"ב, יתחילו בעיר ז' ימי החופה, ואז לא תצא כלה מחופתה, אבל אין הדעת נוטה כך, שיהיו תלוין ז' ימי החופה באכילה ראשונה, אלא בז"ב, כמו שכתבתי, ע"כ. וכת' **בשו"ע** (אה"ע ס"י סב סעי' ו) עד כמה מברכים ברכה זו, אם היה אלמון שנשא אלמנה, מברכין אותה ביום ראשון בלבד. ואם בחור שנשא אלמנה, או אלמון שנשא בתולה, מברכין אותה כל ז' ימי המשתה. וכתב עיי' **הרמ"א** ואלו ז' ימים מתחילין מיד לאחר ז' ברכות שבירך בראשונה. וכת' **הח"מ** (ס"ק י) דזה בא לאפוקי שלא נא' שיתחילו ז' ימי משתה מאכילה ראשונה.

ב. שבעה ימי משתה אחר שבעה ימים מהחופה

ויעוי' עוד **בטור** (אה"ע ס"י סב) שכת' בשם **הרא"ש** דלפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים. וכת' **הב"י** שם דדבר פשוט הוא דהיינו דוקא תוך שבעה וקדתינא (כתובות ז:) מברכין ברכת חתנים כל שבעה, אבל אחר שבעה אע"פ שלא בירכו ז"ב כ"א בשעת נישואין סגי ואין מברכין לאחר ז' בשום פנים ולפי שראיתי חולקין בזה כתבתי. ומש"כ **הרי"ו** (נכ"ב ח"ב קפ"ו ע"ג) מברך ברכת חתנים בעיר א' והולך לעיר אחרת עם כלתו אע"פ שנשתאה זמן מרובה בדרך עשה חופה בעיר שבא שמה ונוהג שמה ז' ימי המשתה ונקרא ברכת חתנים בבית חתנים עכ"ל, נר' דנשתאה זמן מרובה דקא' היינו ג' או ד' ימים ומי"מ תוך ז' הוא דאיילו אחר ז' אין מקום לברכת חתנים כו', ע"כ. וכת' **הח"מ** (ס"ק י) **שמהרי"ו** שנקט שאם נשתאה זמן מרובה בדרך משמע שאין הז"י משתה מתחילים מיד אחר החופה, דלא **כתשו' הרא"ש**, ולפי פירוש **הב"י** אפשר דגומר ז' ימי המשתה קא'.

ג. מהחופה או מהברכות

ועכ"פ מבואר **מהרא"ש** הנ"ל בתשובה דז' ימי השמטה מתחילין מהברכות בשעת החופה כי היא מתירה אותם. ולכאוי' כוונתו (במש"כ שהיא מתיר אותם), על הא דאיתא **במס' כלה** (פ"א מ"א) כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. ועיי' **ברש"י** (כתובות ז: ד"ה שמתיהחד) **ובתוס'** (שם ד"ה רבי יהודה) דס"ל דכוונת המס' כלה הוא כפשוטו דאם לא ברכו ז"ב אחר החופה אסורה. אולם **המרדכי** (קידושין ס"ה תקמח) כת' דמסתבר דכלה בלא ברכה דאסירא היינו בלא חופה אלא דנקט בלא ברכה לפי שעושין ברכה בשעת נשואין. וכן נקט **היש"ש** (כתובות פ"א סי' יד). ונר' **דהרא"ש** ס"ל כרש"י ותוס' שהברכות מתירות אותם ועל כן משם מתחילים ז"י המשתה. והנה **השו"ע** (אה"ע ס"י נה סעי' א) **והרמ"א** (שם ס"י סא סעי' א) פסקו דברכה היינו חופה. **והב"ש** (ס"י נה ס"ק א) כת' דמתי הראשונים היא. ועיי' עוד בזה **שבעמאת עמיקתא** גליון תקע"א. ולפי"ז לכאוי' צ"ע **ברמ"א** שפסק דכלה בלא ברכה אסורה אינו קאי על הז"ב אלא על החופה ומי"מ ס"ל דמונים ז' ימי שמחה מהברכות, והרי לדעתו הברכות לא מתירות (ודלא כמ"ש הרא"ש).

שו"ר **בבטיב קידושין** (ס"י סב ס"ק ה) שכת' על דברי **הרמ"א** דנר' דלאו דוקא לאחר ז' ברכות רק אחר חופה אפי' אתרמי שלא בירכו בשעת חופה מי"מ לא ימשכו ימי משתה יותר. **ובתשובה הרא"ש** (שם) כתב משעת הברכה שהותרו להתיחד מתחילין ז' ימי חופה, משמע קודם ברכה אינם מותרים להתיחד, ואי"כ א"ע לעשות נשואין בפחות מעשרה, אבל למה שנחבא בדרכי מש"כ דאם א"א בעשרה עושין נשואין בלא ז' אי"כ מונין משעת חופה, ע"כ. ומבואר מדבריו דלעולם אוליגן בתר החופה ודלא **כהרא"ש**.

ועיי' **בכנסת יחזקאל** (ס"י נט') שכת' שבארץ שהמנהג שאחר החופה שנעשתה ביום לא עושין סעודה שיש עשרה גדולים ביום, כמו בארץ פולניא, ודאי הז' ימי משתה מתחילין מסעודה ראשונה שבלילה, ואם בתולה נישאת ליום הרביעי והסעודה ליל ה', גמר י', ימי משתה עד ליל ה', אך במדינה שעושין סעודה בעשרה ומברכין ז"ב תכף אחר החופה כמו באשכנז, ודאי מקצת היום ככולו, ותכף בהגיע עד ל' כלו ז' ימי משתה, וזה בלתי ספק. ואל תשיבני **לשטובות הרא"ש** (שם) משמע דהתחתל ז"י החופה מן החופה, דהתם שאני דיעקב לפלוג שלו באם נוסעים למקום אחר ומעכבין יום או יומים עיי"כ.

וכת' **הפת"ש** (ס"ק ב:) דמבואר מדברי **הכנס"י** שדעתו בפשיטות דחשבנין מאכילה ראשונה שהיה בעשרה, ותמה עליו שלא הזכיר דברי **הח"מ** הנ"ל שהוא נלגדו וכן משמע מפשטות לשון הרמ"א, גם **בסידור הגאון מליסא ז"ל** דינני בהמ"ז (אות ה) סתם וכתב דז' ימי המשתה וכן ג' של אלמנה מתחילין תיכף אחר ז"ב שברכו בשעת החופה שמותרין להתייחד ואף שלא נתיחדו עדיין כו', ע"כ. ומבואר מדבריו שאוליגן אחר ז"ב של החופה. ועיי"ש **בסידור הגאון מליסא ז"ל** שכת' שהדין כן אפי' אם היתה החופה בכפר ולא התייחדו אחר החופה ותיכף נסעו לבתים ולא נתייחדו עוד בחדר א' כל הדרך. מבואר להדיא דלא ס"ל לחלק כהנסת יחזקאל אלא בכל גוונא מתחיל מיד ז"ב.

ובמ"א (ס"י קלא ס"ק יב), **בדרך החיים** (ס"י לח ס"ק ט) **ובמ"ב** (ס"ק כו) סתמו דסופרים הז' ימים מהחופה. אלא דדלמא לא נחתו לפרט האם הכוונה מהחופנה ממש או מהז"ב שבחופה. **והעורה"ש** (אות לא) כת' ז"י ימי המשתה מתחילין מיד לאחר ז"ב שבירכו בראשונה והיינו מהברכות של שעת החופה ולא מסעודה הראשונה". וכן הוא **בהכ"א** (כלל קכט אות ז). ועיי' להלן בשם **הגינת ורדים** שמשמע דלא ס"ל כסברת הכנס"י שהרי כת' שמונים ימי הז"ב מ"זמן שעשה חופה וז"ב". ויש לדון אם ברכה א' לפני השקיעה סגי. ומלשון **הרמ"א** שכתב **דאלו ז' ימים מתחילין מיד לאחר "שבע ברכות" שבירך בראשונה**. משמע דבעינן כל הברכות.

ד. בנושא אלמנה

אלא דעיי' **בפת"ש** (ס"ק י) שכת' עוד בשם **סידור הגאון מליסא ז"ל** (דינני בהמ"ז אות ד ובית חתן אות יד) שכת' בענין אלמן שנשא אלמנה שמברכים ז"ב, דאם לא ברכו ביום הראשון תו אינם מברך, ומי"מ דוקא כשהיה ביום יחוד הראוי לביאה דזו' הוא ביום יום החופה, אבל אם לא היה יחוד רק ביום לא מקרי חופה דהא באלמנה לא הוי חופה רק כשיש יחוד הראוי לביאה ואי"כ הוי החופה כאלו היה בלילה והוי הילולה ויומא קאמ ומברכין אז ז"ב בסעודה שאחר היחוד, ע"כ.

ולכאוי' דברי **הפת"ש** שותירים את זה או דהכא אזיל אחר היחוד ולעיל מבואר דאזיל אחר ז"ב שבחופה גם אם לא התייחדו. ועיי"כ לומר דס"ל לחלק בין אלמון שג' ימי שמחה שלו מתחילים מיד אחר החופה אף אם לא התייחדו וכמ"ש בסידור אות ד', אבל ברכת ז"ב על הסעודה שהוא יום א' מתחיל מהיחוד, משא"כ באלמון שנשא בתולה או בחור שנשא אלמנה דאיכא ז"י משתה וז"ב שניהם מתחילים מאותו זמן שהוא אחר שז"ב של החופה וכמ"ש באות ח'.

ובאמת **ברמ"א** מדוייק שדין אלמון שנשא אלמנה דינו שונה שהרי כת' "אלו שבע ימים מתחילין מיד לאחר ז' ברכות שבירך בראשונה". ומבואר שדוק במברך שבע ימים מתחילים מיד אחר החופה.

ה. מנין ז' ימי המשתה מעת לעת

ועיי"ש **בכנסת יחזקאל** שהוכיח מדברי **הרי"ו** שכת' בדעת **הרא"ש** שנקט דלאלמנה שנישאת לאלמון נותנים להם יום א'. ואיכא בזה פלוגתא האם הכוונה לסעודה ראשונה בלבד והיינו דאפי' אם לא סעדו עד למחרת מברכים ז"ב או דאיתו היום היינו אותו יום ממש שאם נשאו לפני השקיעה לא יכולים לברך אחר השקיעה, ועכ"פ מוכח דאם נימא כהסוברים דיום א' היינו באותו יום ממש ואם נהיה לילה לא מברכים יוצא שלא נתנו להם מעליק לברך, ע"כ.

והגנת ורדים (כלל א ו"ח ס"ח) כת' לחדש דבכל דבר אמרינן בו 'מקצת היום ככולו' וזולתי היכא שנתפרש בו, ומי"מ ז"י המשתה דילפינן מ"מלא שבוע זאת" (בראשית כט, כו) ו"מלא" לשון השלמה היא בעינן עד סוף היום ולא אמרינן מקצת היום ככולו כו', ואין לסתור זאת משום דהא יום ראשון של החופה אינו יום שלם ואע"כ חשבנין ליה כיום שלם ואי"כ ה"ה ליום אחרון, זה אינו דכיון דדבר זה תלוי במעשה כל עוד שלא עשה המעשה לא ימצא מקום לחול וכשימצא מקום לחול אפי' שיהיה בערב היום חשיב יום שלם כיון שמעשה שמצא מקום לחול הוא נוהג והולך, משא"כ ביום אחרון שכבר חלה השמחה ונמשכה לכן צריך לקיים השמחה עד תשלום יום, וכמו שפסק לענין נזירות, ע"כ. יוצא מדבריו דביום ראשון של הז"ב אמרינן מקצת היום ככולו כי ביום שהדין מצא מקום לחול אמרינן כן, ויום השביעי של הז"ב הוא עד סוף היום מעל"ע.

פניני הלכה

האם מותר לצייר שמש וירח לצורך לימוד הפרשה

א. תנן (ר"ה כד.) דמות צורות לבנה היו לו לר"ג בטבלא ובכולל בעלייתו שבהן מראה את ההדיוטות ואומר הכזה ראית או כזה.

ובגמ' (שם ע"ז מג.) ומי שרי, והכתיב לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי וכו', והתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני במרום כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות. שאני ר"ג דאחרים עשו לו. והא ר' יהודה דאחרים עשו לו וא"ל שמואל לרב יהודה שינא סמי עיניה דדין. התם חותמו בולט הוי ומשום חשדא, ושאני ר"ג דנשיא הוי ושכיחי רבים גליה ולית בהו משום חשדא. ואיבעית אימא דפרקים הוי (נ"ה חוליות). ואיבעית אימא להתלמד עבד וכתוב לא תלמד חוליות אבל אתה לאל להבין ולהורות.

ב. וכתבו התוס' (שם ד"ה והא ר"ג יחיד הוה) וא"ת אמאי לא משני דצורת לבנה דר"ג לא היתה בולטת, ואורי"י ור"ת וריב"א ז' בחמה ולבנה ומזלות אין חילוק בין בולטין לשוקעין, כיון דבריקא אין בולטין אלא שוקעין. ולא חילק בזה אלא גבי פרצופין וכיוצ"ב. וכ"כ **הרא"ש** (ע"ז פ"ג ס"י ח).

וכת' **הב"י** (ס"י קמא) דכן פסק **הרמב"ם** (ע"ז פ"ג ה"י"א). וכי"כ **הראב"ד** (שם) דנר' מהרמב"ם דצורת שמשים שבמרום אפי' שוים לא בולטין ולא שוקעין אסורים. אולם **הראב"ד** גופיה השיג דלא ידע מנין לו חילוק זה, וס"ל עיקר דכל שאני בולט שרי. ואף **הרי"ן** (נט: מדף) הרי"ף (נ"ה) כתב להעיר על דברי הרמב"ם דלא ידע מנין לו לחלק בזה, וכתב דאפשר דטעמו משום דשמשים שבמרום אינם נראים בולטין. וכבר תמה **בב"מ** (על הרמב"ם שם) דלמה כת' טענה זו כמסופק והלא בעלי התוס' כתבו כן. [ויעיין **ברמב"ן** ע"ז מג. **ברש"א** ח"א סי' קס"א ובחידושו לר"ה כד., **בריטב"א** ע"ז מג. ור"ה כד. - מ"ש בזה]. ונראה דלא ס"ל שאר תי' הגמ'. וכן **הרמב"ם** (פ"ג מהל' ע"ז) לא הזכיר היתרה דאחרים עשו לו ודפרקים. וכתב **הרי"ן** (שם) דס"ל דכיון דקושטא דמילתא דלהבין ולהורות שרי, מעתה מדחיין הני אוקיימאז דאחרים עשו ודפרקים. [מיהו כבר תמה **בב"י** (שם) דמי"מ ה"ל לרמב"ם לכתוב דלהתלמד שרי]. אולם **הרא"ש** (שם) הביא תי' הגמ' דרבים ופרקים שאני.

והנה **רש"י** (ע"ז מג. פ:) דפרקים הוה ולא היה מחברים אלא בשעת בדיקת העדים וכל יומא לא חזו ליה וליכא חשדא. אולם **הריטב"א** בחידושו (נ"ה מד.) כתב דהתוס' פ"י דלפרקים ליכא איסור בעשייה. ובחידושו לר"ה (כד.) כת' דנר' טפי הפי' דכיון דפרקים הוי שרי אפי' מהעשר, אלא דאעפ"י ראוי להחמיר.

ד. ולדינא כתב השו"ע (ו"י"ד ס"י קמא ס"י"ד) אסור לצייר צורות שבמדור השכינה כגון ד' פנים בהדי הדדי, וכן צורת שרפים ואופנים ומלאכי השרת, וכן צורת אדם לבדו, כל אלו אסור לעשותן אפי' לגוי, ואם עובד כוכבים שעשאם לו אסור להשחותם. בד"א בבוולט אבל בשוקעת כאותם שאורגים בבגד ושמציירים בכותל בסמנין מותר לעשותם. וצורת לבנה וכוכבים אסור בין בולטת בין שוקעת. ואם להתלמד להבין ולהורות כולן מותר אפי' בולטות.

וכתב הרמ"א ויש מתירין בשל רבים דליכא חשדא. [וכבר נמנהו האחרונים על הרמ"א אמאי לא הזכיר נמי היתרא דפרקים]. ומהא דהשמיט הממחר ההיא דינא דרבים, נראה דס"ל עיקר דקדעת הרי"ף והרמב"ם דלא קי"ל כההיא תירוצא. וכי"כ בשו"ת **דברי יוסף** (לגר"י אירגאס זצ"ל - ס"י ח) **ובכת"ס** (אור"ח ס"י מ).

ה. ומצינו בפנ"י (ר"ה כד.) דהקשה בהא דר"ג דמסתמא צורת הלבנות שהיו לר"ג לא היו שלמות של עיגול הלבנה כמו שהיא במרום, אלא דמות חצי עיגול קו קטן כמו שהיא בשעת המולד שעליהם היה שואל. ומשמע בכל הפוסקים דלא אסירי בעשייה אלא פרפון שלם דמות שלם. ואפשר של שייך לשאל כזה רצות או כזה אלא בענין שמצייר כל עיגול הלבנה ככדור שחור מתוכו מצוייר קו קטן לבן כמו שרגילה להיות בעת המולד. ולפי"ז מותר לצייר דמות חצי לבנה בפניע. ולפי שלא נזכר בפוסקים, נ"ל דלפי המסקנא הנך צורות שלמעלה שאין אדם יכול לצייר כמו שהם במרום אלא לפי מה שמתראים לבני"א, אי"כ דמות חצי לבנה נמי אסור, כיון שבענין זה עשויה להאיר לבני"א עיי"ש.

יועירי **במ"א** (סמי קהא סייק ים) שכתב דיש נוהגין שלא נהוגין בבית הכנסת ואפי' ביום ו' שהוא ח' לחופתו אין נופלין כיון שהיתה החופה סמוך לערב (כנה"ג), עיי'כ. וכן נקט **הדרך החיים** (ס"י לח ס"ק ט). וכן פסק **המ"ב** (ס"ק כו) שבזמנינו נוהגין שאין נופלין כל ז' ימי המשתה ואפילו אם יום ו' הוא יום ח' של החופה אם מתפללין קודם שיהיה החופה כגון אם היתה החופה מעט קודם לערב ביום א' אין אומרים תחנון עד יום א' הבא מעט קודם לערב, עיי"כ.

וכמנהג הני"ל הביא נמי **המחז"ב** (או"ח סי' קלא אות א) וכת' דנר' דמנהג יפה הוא לפי מש"כ הגו"ר שם לענין ז"ב בסעודת יום ח' בחצות דז' ימים שלמים בעינן וכך עשה הרב קשטרו כו'. ולפי"ז גם במנחה אם מתפללים קודם זמן שעשה חופה וז"ב לא יאמרו, אבל ראיתי **ביד אהרן** (מה"ע סי' סב הגה"ט אות כב) שהביא בשם **הכנסת יחזקאל** דטועים האומרים דבעינן מעלי"ע ואין הספר מצוי כו' ולענין נפילת אפים מפני שפיר נהגו אד' לז"ב צריך להתיישב, עיי"כ.
מבואר שהבין בדברי הגו"ר דבעינן ח' ימים שלמים. אלא דלכאז' צ"ע שהיה גם **הגהת ורדים** מודה שאפי' מעלי"ע אלא דס"ל שיום ראשון של החופה אמרינן ביה מקצת היום ככולו, אלא כדי שלא נטעה לומר ביום שביעי של החתן ג"כ מקצתו ככולו, (כשם שאומרים בשביעי של אבלות), קמ"ל דבעינן שבעת ימים גמורים. ושו"ר שכן הקשה **ביב"א** (אה"ע ח"ה סי' ז אות ב).

והשע"ת (או"ח סי' קפא אות ד) כת' **דהמחז"ב** היקל בענין נפילת אפים אע"פ דהוי פלוגתא משום שכת' **בברכ"י** בשם **מהר"י מולכו** דאם יש ספק אם נופלין ע"פ אל פילו מספק דנפ"א רשות, וכן מבואר **מהט"ז** ושאר אחרונים. **והפת"י** (ס"ק יב) אחרי שהביא דברי **הכנסת** הביא דברי **המחז"ב**. ועיי' **במקנה** בקו"א שהביא ראה דברים מהשי"ם דאפי' שעה א' סמוך לערב עולה ליום א' למנין ז'. ו**הבאר יצחק** (או"ח סי' גב) כת' כדברי הכנסת יחזקאל הני"ל, שאין לומר בשבעת ימי המשתה דבעינן מעת לעת אלא מקצת יום ראשון ככולו. ואף שכבר נהגו כדברי **המ"א** הני"ל, מ"מ לענין שבע ברכות בודאי שאין לברך בשמיני, כי הם ברכות לבטלה, כמ"ש **הכנסת יחזקאל**. וכן פסק **המשיב דבר** (אה"ע סי' לו). וכן דעת **המקנה** (סי' סב על סעי' ה) **והרב פעלים** (אה"ע ח"ג סי' ה). **והערוה"ש** (אות לו) כתב דז' ימי המשתה לא שייך בהם מעלי"ע. ועיי"ש שהחמיר אף בענין נפילת אפים ודלא כהמ"א והמ"ב הני"ל. ועיי' **בא"א** (בנוטשאטש סי' קלא) ועיי' עוד **באוצר הפוסקים** (סי' סב ס"ק ל אות א) בענין זה ודעת רוב הפוסקים דלא אמרינן מעלי"ע לענין ז"ב.

ו. החופה התקיימה בבין השמשות

ויש לדון בגוונו שהחופה היתה בבין השמשות אם הוי כנשאה ביום או בלילה. ולכארה י"ל דחשיב כנשאה בלילה דאיכא כמה צדדים לחיוב עוד יום נוסף, ספק אם בה"ש חשיב יום או לילה, ואת"ל דחשיב יום דלמא הלכה כחסוברים דאזלינן בתר הסעודה והיא ודאי היתה בלילה, וכמו כן י"א דז' ימי המשתה הם מעלי"ע. אלא דיש לדון לאידך גיסא דהרי דלמא הלכה כר"ת דס"ל דבבה"ש של הגאונים אכתי יום הוא (עיי' בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון תרס"ז), ועוד דלרוב הפוסקים לא אזלינן בתר הסעודה. ומסתבר דמשום ספק דרבנן אינו מברך ואין דינו כתבן אכילו נשאה ביום פרט לפטור מתחנות דאזלינן בתר מעלי"ע כנ"ל. ועיי' **בשבע שמחות** (דב"פ בלסקי פ"א אות ב) נמי נקט כן, וכתב דלענין שאר דברים הנוהגים בחתן כגון עשיית מעולה ויצאה מביתו יש לחוש לחשב ז"י מהלילה וכן יש להקל לענין תחנון. ודעת **הגריש"א והגרנ"ק זצ"ל** (אפריון לשלמה פ"ט אות ה) שאם החופה היתה בבה"ש משום ספק ברכות הוי כעשאה ביום. ודלא **כהגר"ש וואזנר זצ"ל** (אפריון שלמה בריש הקונטרס במכתב אות ב) שכת' וז"ל : אם עשו חופה בתוך בה"ש כעשר דק' לאחר השקיעה, עד מתי מברכים ז"ב כו', כבר ביארתי בעניי במק"א דעת נוטה דביה"ש שהוא ספק לא נחשב יום ז' ימי שמחה, ויש לו עוד יום לענין ז' ימי שמחה, עיי"כ.

ז. ההחילו לפני השקיעה וסיימו לאחר השקיעה

כתב עוד בגינת **ורדים** (ש"ק) דאם סעדו בבית החתן ביום שביעי לעת ערב וגמרו סעודתן קודם הלילה ועדין לא בירכו ברכת המזון נראה דאין יכולין לברך ברכת חתנים בברכת המזון כיון שכבר יצאו שבעת ימי שמחה לגמרי, שלא אמרו רז"ל אלא מברכין ברכת חתנים כל שבעה ואי מברך בליל שמיני נמצא שמברכין ברכה זו ח' ימי' וזו מנין לנו כו', ומכ"ש **כשהתחילו לסעוד מבעו"י ונמשכה סעודתם גם בליל א' שאין לברך משום דבכה"ג גם הסעודה עצמה היתה שלא בימי שמחה** ועי"כ לא אפליגו הפוסקים אי אזלינן בתר תחלת סעודה או בתר גמר סעודה כדאייתא בא"ח סי' קפ"ח וסי' רע"א אלא לענין הזכרה בלבד שאין שם מטבע ברכה מחודש אכן כשיש ברכה מחודש כה"ג חמיר קצת, ונראה **דלכ"ע לא יברך ואורחין אנו למדין דלכ"ע שפיר מצי לומר בבמה"ז שהשמחה במעוננו ביום כה"ג ברכה בשם ולמרות ואינה הפסק באמצע ברכה** ותו דסעודה זו בשביל שמחת חתן וכלה נעשית וקמאי אקילו בה מכי רמו שערי באסינתא, עיי"כ. והובא **בברכ"י** (או"ח ססי' קפח).

ועיי' **בכנה"ג** (סי' סב הגה"ט אות לג) שכת' באלמון שנשא אלמנה שאם התחיל לאכול ביומא קמא ונמשכה הסעודה עד הלילה, כתוב בפסקי תוספות שמברכין ז"ב בלילה וביום שלאחריו, אבל בספר אגודה כתוב שמברך בלילה ולא ביום שלאחריו. וכי"כ **הרמ"ע מפאנו** (ססי' מ ד"ה ומ"ש בפסקי). ואני לא ראיתי מעשה כזה, ואם היה בא מעשה לידת היתני מסכים לדברי, עיי"כ. והביאו **הבה"ט** (סי' ה). ומבואר דס"ל דאזלינן בתר התחלה. **והשע"ת** (או"ח ססי' קפח) הביא דברי הגו"ר ושוב ציין לדברי הכנה"ג ונשאר בצ"ע. והביאו **בפת"י** (סי' ד) **ובאנף ל"ר שלמה** (סי' קז) כת' שאם התחילו לסעוד ביום שביעי וסיימוה בליל שמיני, דדוקא לגבי הזכרה בבמה"ז אמרינן שיכול להזכיר שתיכף כשאכל כזית נתחייב בהמ"ז עם ההזכרה, ולכן אף שחשכה לא פקע חיובו, אבל דין ז"ב לא חל אלא בשעת בהמ"ז, ולכן אינו רשאי לברך לערב, עיי"כ.

אולם **ברב"ז** (ח"א סי' תבד) כת' שנהגו לכל החתנים שעושין סעודה ליל 'שבע מהנישואין' ומכנינן כל צרכי הסעודה ומבשלין ואופין ואין אוכלין עד הלילה שהיא ליל שמיני ומברכין אשר ברא, שהיא ברכה לבטלה שלא תקנו אלא שבעה, ומה שטוענין לומר לפי שכל צרכי הסעודה מכנינן ביום השביעי, אינה טענה כלל, שהכל הולך אחר זמן הסעודה שהוא זמן הברכה וכיון שהיא בשמיני אין ראוי לברך כלל, והמברך הוי ברכה לבטלה, דלא אמרינן מחמת הולוא אלא בהשמחה במעונו דלית בה לא ברכה ולא הזכרה אבל ברכת אשר ברא לא תקנו אותה אלא כל שבעה ותו לא, עיי"כ. משמע שאם הסעודה ביום מברכים אף בלילה.

והט"ז (שם) הביא ממסכת סופרין שמשמע שלענין ז"ב הלילה הולך אחר יום שלפניו ועי"כ מברכים ביום השביעי ז"ב אף בלילה, והי"ה באלמנה שמברכים אף בלילה של יום ראשון, עיי"ש. וכן **התכ"א** (כלל קטס אות ד) כת' דאלמן שנשא אלמנה מברכין ז"ב ביום ראשון ובסעודה ראשונה בלבד ואם לא אכלו סעודה ראשונה עד הלילה יש להסתפק אם יש לברך ז"ב בלילה ואפי' היו שם פנים חדשות ומסתמא סב"ל (ב"ש ס"ק ה'), ולפי מש"כ **המ"א** סי' תקמ"ו (ס"ק ד) דהלילה נגרר אחר היום (ולכן אסר לישא בערב הרגל כשהסעודה בליל הרגל) וא"כ היה נר' לברך בלילה כו', ואם התחיל לסעוד סעודה ראשונה ביום ראשון ונמשך הסעודה עד הלילה מברכין בלילה ז"ב, ודוקא ז"ב אין מברכין אלא ביום ראשון אבל ברכת אשר ברא מברכין כל ג"י אפי' באלמן שנשא אלמנה.

ועיי' **בפת"ש** (ס"ק ה) שכתב בשם **הבית מאיר** דאלמון ואלמנה שעשו סעודה רובה ביום מברכים בלילה. ונר' דמש"כ הבית מאיר דמהני רוב סעודה ביום אינו ראה לני"ד די"ל דבאלמון שנשא אלמנה דיש להם יום א' והז"ב תוקנו "על סעודה שביום ראשון" וכיון שרוב הסעודה היתה ביום ראשון יש כאן ז"ב על סעודה שביום הראשון, משא"כ בענין ז"ב בז' ימי המשתה שהברכות תוקנו ז' ימים והסעודה היא היכי תמצא לברך אותם. תדע דאין דברי **הבית מאיר** תלויים במח' הני"ל בענין התחיל ביום וסיים בלילה דהרי הם לא תלו דין זה באכל זה הסודה ביום או לא. ועיי' **באוצר הפוסקים** (סי' סב ס"ק ל אות א).

ה. התחיל כשבת וסיימו במוצ"ש

ועיי' **בשבט הלוי** (ח"א סי' לט) שכתב דבהתחיל סעודת ז"ב בשבת והמשיך עד מוצ"ש דכיון דעדיין לא הבדיל וקדושת ודין שבת עליו לכמה דברים, נראה דגם לענין יום שביעי של ז' ברכות עדיין לא חל עליו שמיני ושפיר מברך. ואף דכת' תוס' כתובות (מ.) דתוספת שבת ויו"ט לא שייך רק לענין מלאכה ולא לדיני שמחה, מ"מ נלענ"ד כיון דאיכא אחר התחלת הסעודה שהיתה בשמחת חתן וגם עכשיו לא עבר היום לגמרי, יראה דשפיר מברך, וכן נהוג ע"מא. אלא דעיי"ש (ח"א סי' צא על סי' לט) שכת' דשוב ראה **בשולחן העזר** (סי' צב – ה) בשם **שו"ת שני חיים** (סי' קה) דגם במוצ"ש לא יברך אכן כבר חשכה, אמנם היות נהרא ונפשטי' בזה אהנו דברינו ליישב עכ"פ מנהג המקומות לברך, עיי"כ. ועיי' **בשובע שמחות** (פ"א אות ב) שגם נקט שלא לברך בכה"ג.

מסקנא דדינא

א' שבעת ימי המשתה מתחילין מיד לאחר השבע ברכות שבירכו בשעת החופה ולא מהסעודה הראשונה. ואם בירכו בבין השמשות יש להחמיר דהוי ככרו ביום פרט לפטור מתחנות דאפשר להקל דהוי ככרו בלילה (דתחנון רשות ובמקום ספק מקילים). ב' ביום ראשון של ה' ימי המשתה אמרינן מקצת היום ככולו ועל כן אף אם נשא קרוב לסוף היום נחשב יום ראשון של השבעה ימים. וים השביעי של ימי המשתה י"א שהוא עד סוף היום מעת לעת, וי"א שהוא עד תחילת היום השביעי, וכן עיקר, ומ"מ בענין פטור מנפילת אפים נוהגים להקל בזה, ועל כן אם היתה החופה מעט קודם לערב ביום א', אין אומרים תחנון עד יום א' הבא מעט קודם לערב (ודוקא אם היה החתן בחור או הכלה בתולה, אבל אלמן שנשא אלמנה אין זה נוהג רק ג' ימים). ג' אם התחילו הסעודה ביום שביעי וסיימוה בליל שמיני, י"א שמברכים ז"ב כי הולכים אחר התחלת הסעודה, ורוב הפוסקים סוברים שאין מברכים, ועל כן אין לברך, אבל מ"מ אומרים שיהשמחה במעונו, והדין כן אף אם התחילו סעודת הו"ב בשבת (כשהוא יום השביעי) והמשיכו עד מוצ"ש.

וכיוצא"ב כת' **במהריט** (ויו"ד ח"ד סי' ה) דחמה ולבנה אין האיסור לצייר תמונות גופן, אלא דמות אורס הנראה, שהרי דמות צורות לבנות שהיו לו לר"ג דמות לבנה בחידושה היו ולא היו מצוירות אלא דמות אור המאיר אל עבר פניה.
ונר' מדבריהם דדמות חצי חמה שרי דהא אין נראית כך במרום. **וברב פעלים** (ויו"ד ח"ד סי' ה) נסתפק בזה.
ו. והנה בינידון דידן היכא דמציייר חמה ולבנה לצורך המחשת פרי השבוע וכיוצא"ב, אע"ג י"ל דמקרי שרי רבים, וא"כ לכאז' לרמ"א יש מקום להקל בדבר, זה אינו, דההיא התירא דשל רבים אינו אלא היכא דאינו אסור רק משום חשד, כגון היכא דאחרים עשו לו והוא רק משעה אותם. אבל היכא דבא לעשות ליכא ההיא התירא. **ומנ"ש בש"ך** (סי' כז). (מהורו מדברי הרב **פעלים** (שם) נר' דס"ל דשל רבים שרי אף בעשיה וצ"ע, וצ"ל דכוונתו שם דנעשה כיו"ד נכריים). ועיי' בש"ך שם דכת' בשם **רי"ן** (נ"י) ח"ה) דאע"ג דברבים ליכא חשדא מכוער הדבר.
מיהו מצנינו **בט"ז** (סי' ק) שהקשה על הא דכתב הטור בהדיא איסור חמהה ולבנה וכוכבים דאסור לצייר צורת מזלות, מהא דמצנינו בפרק המגרש (גיטין פז : ד) דרב היה מציייר כוורא (ההיינו דט). וכתב דנראה דציויר עדיף אפי' משמוקיעם דאין בצויר שום ממשות. ולסברא זה יש להחזיר כל ציויר של חמה ולבנה.

אלא דהט"ז גופיה סייס דאותם המצייירים במחזורים בתפלת הגשם צורת המזלות לא יפה הם עושים, כיון שהם מכוונים לעשות צורת מזלות. וא"כ הי"נ כוונת המציייר לעשות צורת חמה ולבנה. ועוד **דהש"ך** בנקוח"כ (שם) כת' דמ"ש הט"ז לחלץ בין ציויר למשוקעת, אינו נכון כלל כדמשמע מכל הפוסקים. וכי"כ **בהמ"א** (כלל פה סי"ה) דדמות חמה ולבנה אסור אפי' לציייר בסממנים שהרי גם ברקיע נראה לנו כן. מיהו כדברי הט"ז מצנינו **במרדכי** (ב"ב סי' תקמט) בשם רבינו מאיר דלצור במיני צבעונין שרי, ורק חותם בולט או שוקע אסור. והובאו דבריו **בד"מ** (סי' ה). וכבר עמד בזה **הפת"י** (סי' ה) ותמה על הט"ז והש"ך שלא הזכירו דברי הד"מ. והביא תשובת **כנסת יחזקאל** (או"ח סי' י) שכתב להחזיר צורה שאינה שוקעת ואינה בולטת.

אבל מדברי **הראב"ד** בהשגות (פ"ג מהל' ע"ז הי"א) מבואר דלדעת הרמב"ם אפי' לא בולטיין ולא שוקעין אסורין. וכן מפורשות לשון השו"ע נראה דציויר בסמנים על הכותל דינו כצורה שוקעת. ועיי' בתשובת **לחם רב** (כעל הלחם משה סי' טו) דהתעלה דלכתחילה אין לעשות כן דהדבר נוגע לאיסור תורה ומכוער הדבר.
מיהו **הש"ך** בנקוח"כ כת' דמה שחלק הט"ז על המצייירים אינו כלום, דהדבר פשוט דהוי להבין ולהורות, ועוד דאינו צורה גמורה. וא"כ כיש בני"ד דמציייר חמה ולבנה לצורך המחשת ענייני הפרשה דמיקרי להבין ולהורות (ואפשר דבוא אף הטי"ז מודת).
העולה לדינא – מותר לציייר צורת שמש ירח וכוכבים לצורך המחשת הפרשה לתלמידים. כיון שנעשה בצורת ציויר שאינו בולט ואינו שוקע ועוד שנעשה לצורך לימוד הפרשה.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלולי שליט"א

מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

ענייני שבת קודש

הרגשת אהבה ויראה בקבלת שבת - "ידא"ר חנינא בואו ונצא לקראת כלה מלכתא, ואמרי לה לקראת שבת כלה מלכתא. רבי ינאי מתעטף וקאי ואמר בואי כלה בואי כלה". (גמ' בבב"ק לב.) - "... ולפי המבואר שלא היתה זו אמירת "ניוסח" סתמית, אלא אמירה שנאמרה מתוך הרגשי הלב הכרה במהותה ועליונותה של שבת קודש. נמצא איפוא, שהתנאים הרגישו והכירו בשבת שהיא בבחינת "מלכה" והיא בבחינת "כלה". ועל כמה שיש בלב האדם רגשות **לכלה התגיבה רגשו, וכל כמה שיש בלבו רגשות שיר ליה הרוממות עם יראת העונש מפחד הדר המלך, כך צריך הוא לחוש את מציאותה של ש"ק - באהבה ויראה ממש...** א"כ ברור הוא, שמצות ההכנה לש"ק דורשת מאתנו להכין בלב רגשות אלו - כל אחד כפי ערכו וכפי רגשותיו... **וכשיכין את נפשו כראוי ויטע בלבו רגשות אלו, יבוא בפניא דמעלי שבתא לקבל פני שבת כלה מלכתא ברגשות קודש אלו, וכך יזמר "לכה דודי לקרת כלח" ויאמר בקול רינה "מזמור שיר ליה השבת",** אשר אם כי אמנם אין מצוה לומר זמירות הללו, אלא מכח מנהג ישראל קודש, אבל מכל מקום מצוה מוסרית היא... ליטע בלב את כל אותן רגשות נפלאות של אהבה ויראה". (הג"ר אייזיק שר זצ"ל, לקט שיחות מוסר עמי' תטר. עיי"ש)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

✉ להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: AMIKTA@AMIKTA.CO.IL

נתרם להצלת התורם ומשפחתו | © שמעתא עמיקתא – לשאלות והערות ניתן להעתיק בל' 0503-767-0502